

OKULÖNCESİ DÖNEMDEN İLKÖĞRETİME GEÇİŞTE KARŞILAŞILAN PROBLEMLER VE ÇÖZÜM YOLLARI

Dr. Semra ERKAN (*)

Düşünüyorum da, bu sempozyumun ve bildirim zamanlaması bundan daha isabetli olamazdı. Çünkü Milli Eğitim Bakanlığı'nın yeni Teşkilat Yasası Resmi Gazete'de yayınlanalı ancak 10 gün kadar oldu. (12 Mayıs 1992 tarih ve 21226 Sayılı Resmi Gazete) ve biz bugün burada bu Teşkilat Yasasının en önemli yeniliklerinden başlıcası olan "Okulöncesi Eğitim"i çeşitli boyutlarıyla tartışmanın öncelikli sevincini yaşıyoruz.

Yeni Yasa'nın Okulöncesi Eğitim'i bir Genel Müdürlük çerçevesinde ele almayı düşünmüş olmasının doğruluğunu uzun uzun anlatmaya gerek duymuyorum. Ama şunu da söylemekten kendimi alamıyorum. Bunu yapmakla Bakanlık, bizim yapmayı düşündüğümüz temel önerilerden ilkinin gerçekleştirmiş oldu. Şimdi bize düşen eğitimci bilim adamları olarak Bakanlığın bu çalışmalarına katkıda bulunmak olmalıdır.

Benim bildirim, bu yolda bir katkı sağlarsa kendimi gerçekten mutlu hissedeceğim.

Bu bildiriye beş temel tema etrafında sunmak istiyorum.

1. Kavramlar ve kurumlar bağlantısı
2. Okulöncesi Eğitimin nitelik boyutları ve ilköğretimden farklılıkları
3. İlköğretimin Okulöncesi Eğitime veya Okulöncesi Eğitimin İlköğretime Entegrasyonu.
4. Türkiye gerçeği ve
5. Çözümler, öneriler.

(*) Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Görevlisi

Kavramlar ve kurumlar bağlantısından kastedilen bilimin genelinde olduğu gibi eğitimde de; kullanılan kavramların ancak kurum bağlantısı içinde gerçek anlamlarını bulacakları veya diğer bir deyişle kurumların kavram derinliğine bağlı kaldıkları ölçüde kavramı fonksiyonel kılabilirlerdir. Nitekim bu anlayışlardır ki, OECD ve Avrupa Konseyi gibi uluslararası kuruluşlar eğitim sorunlarını eğitim kademeleri ve o kademelerin kurumları ile bağlantılar kurarak ele almaktadırlar. Avrupa Konseyi'nin ve OECD'nin 80'li yılların son yarısında ve günümüzdeki seminer, sempozyum, panel, konferans, workshop çalışmaları ve yayınlarına bakıldığında bu özellik hemen göze çarpmaktadır.

Bu noktadan hareketle bizimde kullanacağımız kavramları kurumlar bağlantısı içinde ele almamız tercih edilmesi gereken bir yaklaşım olmalıdır. Ancak bu takdirde- dir ki; okulöncesi hayat, okul ve okuldışı hayat ile farklı eğitim kademelerinde tek tek veya müşterek sorunlarını bilimsel analiz kalıplarına oturtabiliriz.

Liv Vedeler 1976 yılında yayınlanan bir makalesinde "eğitim" kavramının, bil-hassa ilk eğitim kademelerinde "çocuk gelişimi" kavramı ile birlikte düşünülmesi gereği üzerinde durmuştur.

Gerçekten de okulöncesi eğitim kurumlarını düşündüğümüzde, bu kurumlar bağlamında eğitimi getirip oturtacağımız ilk temel, şüphesiz ki çocuğun gelişimi ol-maktadır..Çocuğun gelişimini dikkate alan bir okulöncesi eğitim yapılması başarı menziline yolun yarısını katetmiş sayılabilir. Ama sadece bu yeterli değildir. Bu noktada bildirimizin ikinci teması olan Okulöncesi Eğitimin nitelik boyutları ve ilköğretimden farklılıkları gündem konusu olmaktadır.

Nedir okulöncesi eğitimin nitelik boyutları?

Avrupa Konseyi İlköğretimde Yenilikler adlı kitapta eğitimin her kademesi için sorulması ve cevaplandırılması gereken dört husustan söz eder:

1. Hangi amaçlar
2. Hangi hedefler
3. Hangi öz-müfredat
4. Nasıl bir teşkilat yapısı

Bize öyle geliyor ki Okulöncesi Eğitimin nitelik boyutları tıpkı diğer eğitim ka-demelerinde olduğu gibi bu soruların ilk üçüne verilecek cevapta yatmaktadır. Nasıl bir kurumun ortaya çıkacağı o zaman kendiliğinden belirlenmiş olmaktadır.

Ne var ki bu sorular, öyle gelişigüzel sorulacak ve gelişigüzel cevaplandırılacak sorular değildir. Bütün bunların oturtulması gereken bir eğitim anlayışı, bir eğitim

felsefesine ihtiyaç vardır. Çağdaş eğitim anlayışı bu noktada "olmazsa olmaz" bir gereklilik taşımaktadır.

Keit Morrison ve Ken Ridley Çağdaş Eğitim anlayışını çocuk açısından şu kavramlarla ifade etmektedirler:

"Buluş yeteneğini geliştirme", "farklı faaliyetler", "ilgiler", "ihtiyaçlar", "açık uçluluk", "kişilik geliştirme", "işbirliğini öğrenme", "kendi kendine öğrenebilme", "kendine güven", "yeteneğe dayandırılan öğretim ve uyum kabiliyeti".

Aynı bilim adamları, öğretmenin çağdaş eğitim anlayışındaki yerini ise; çocuğu yukarıda belirtilen kavramlarla donatmada "katalizör" rolü ile tanımlamaktadırlar.

Kanımızca Okulöncesi Eğitimin nitelik boyutlarını, işte bu kavramlar çerçevesinde ve daha önceki serulara oturarak belirleyebiliriz. Yalnız bunu yaparken Vedele'nin önemle üzerinde durduğu iki hususu dikkatten uzak tutmamak gerekmektedir.

Birincisi: Bütün eğitim sistemleri içinde Okul'un rolü ve fonksiyonları genelde çok net olarak belirlenmiştir.

İkincisi: Okul'un çocukları topluma hazırlama hedefini devamlı gözetmesidir.

Halbuki Okulöncesi Eğitimde rol ve fonksiyonlar net olarak belirlenmiş değildir. Denebilir ki Okulöncesi Eğitim kelimenin tam anlamıyla açık-uçlu bir arayış sürecini yaşamaktadır.

İkinci olarak Okulöncesi Eğitim, çocuklara bir geçiş ortamı sağlamakta, onları okul denilen formal bir eğitim ortamına hazırlamaktadır. Aslında bu iki anlamda "Okulöncesi"ne ne derece "eğitim" kavramını izafe edebileceğimiz de tartışmalıdır. Gerçekten de bugün enformasyon toplumu olarak nitelendirdiğimiz A.B.D., Japonya, İngiltere, Almanya gibi ülkeler bile okulöncesi dönemi "okul" kavramı etrafında mı, yoksa "ortam" kavramı etrafında mı görmek gerektiğini araştırmakta ve tartışmaktadırlar.

Nitekim bu noktadan hareketle Okulöncesi Eğitimin hedefler ve amaçlar skalası üçlü bir sacayağına oturulabilir:

1. Okulöncesi dönemdeki çocuğa evin ve ailenin dışında başka "dost ortamlar"ın bulunduğu (kreş, yuva, anaokulu, anasınıfı vb.)

2. Anne, baba ve diğer aile fertlerinin dışında başka dost büyüklerin ve insanların (öğretmenler, yöneticiler, hizmetliler, arkadaşlar, diğer ebeveynler) bulunduğu gösterilmesi.

3. Çocuğun ev ve aile dışı ortamlarla karşılaşmasının ve belirli ölçülerde bu ortamlara uyum sağlamasının sağlanması.

Bu üçlü sacayağına oturtulacak sac ise çocuğun ev ortamından Okul'a geçişinde "yumuşak ve sarsıntısız bir ara ortam" rolü oynamasıdır.

Dikkat edilirse bunlar, eğitimcilerin ve bilim adamlarının ilköğretim için öngördükleri hedef-amaç ve öz skalasından tamamen farklıdır. Böyle olunca okulöncesi için kullanacağımız "eğitim" kavramı farklı anlamlar kazanmakta ve buna bağlı olarak okulöncesinin mekân nitelenmesi de "okul" demekte zorlanacağımız bir başka yer olmaktadır. Zaten çocukta Okulöncesi dönemi içinde geçirdiği mekân okul gibi görmemektedir. İşte bu sebeptir ki, bizce Okulöncesinin ilköğretime entegrasyonundan değil olsa olsa ilköğretimin okulöncesine entegrasyonundan bahsetmek daha doğru olacaktır. Russell ve Vaideanu'nun (1987) "eğitim"i farklı yorumlara götüren incelemeleri, bu tezi kavramlar bazında destekleyen tespitler taşımaktadır.

İlköğretimin okulöncesine entegrasyonu çözümler ve öneriler kısmında tekrar üzerinde duracağımız bir husus olacaktır.

Konuyu Türkiye Gerçeği açısından irdelediğimizde, okulöncesi eğitimin ne yazık ki arzu edilen düzeyde olmadığı görülmektedir. Türkiye'de eğitimin genel meselelerinin korkutucu boyutları ve zorluğu okulöncesi eğitimin son yıllara kadar ihmal edilmesine yol açmıştır.

Diğer büyük eğitim sorunları bugün de var. Ama diğer taraftan da Türkiye'nin gittikçe artan bir okulöncesi eğitim talebi de var. Ve bu talep bugün ne kalitatif ne de kantitatif olarak karşılanabilmektedir. Türkiye'nin bu konuya ivedi ve ağırlıklı eğilmesinin gerekliliği de kabul edilmektedir. Yalnız bu konuda yeterince ön hazırlık yapıldığı şüphelidir. Herşeyden önce okulöncesi eğitimi nasıl anladığımız ve algıladığımız tartışma götürür bir muğlaklıktadır. Bildirimizin diğer kısımlarında özelle vermeye çalıştığımız bazı yeni yaklaşımlar bu konuda aydınlatıcı olabilir diye düşünüyoruz. Ne var ki Türkiye okulöncesi eğitime ciddi olarak eğilecek ise şu soruları sorarak işe başlamalıdır:

— Okulöncesi nedir? "Bir eğitim" mi?, "bir eğitim kademesi" mi?, "Okul" mu?, "ortam" mı? Yoksa bunların hiç biri veya hepsi mi?

— Okul öncesi'nin hedef kitlesi nedir? Hangi yaş grubu seçilmelidir? Tek bir okulöncesi mi söz konusudur? Yoksa farklı yaş grupları için farklı okulöncelerini düşünmek gerekir?

— Okulöncesi nerede başlar, nerede biter ve nasıl başlar, nasıl biter?

— Nasıl bir okulöncesi kurumu, bunun için hangi hedefler, hangi amaçlar ve hangi öz.

Görülüyor ki okulöncesi başlıbaşına bir eğitim sorunudur. Yalnız şu gerçeği de unutmamak gerekir. Okulöncesi ancak Türk Eğitim Sistemi bir bütün olarak ele alınıp, yerli yerine oturtulduktan sonra, sistem içindeki olması gereken yeri bulabilir. Yoksa yapılacak her şey boşuna harcanmış bir çaba olmaya mahkumdur.

ÖNERİLER

Alan Blyth (1989) "İlköğretim; çocukları, "ne iseler" öyle alır ve "ne olabileceklerse" ona hazırlar der. Bunun doğruluğu tartışılmaz. Norman Thomas (1989) bu doğruyu kabul ettikten sonra ilköğretimin şu faktörlerin etkisinde şekillendiğini söyler:

- Çocukların ilköğretim öncesinde ne yaptıkları,
- Çocukların ve öğretmenlerin yetenekleri,
- Çocukların okul dışında yaşadıkları,
- Ortaöğretimin yapılanmasının ne derece ilköğretime göre tasarımılandığı.

Dikkat edilirse Thomas'ın üzerinde durduğu ilk önemli faktör çocukların ilköğretim öncesinde ne yaptıklarıdır. İlköğretim öncesinde yapılanların bu derece kritik bir önem kazanması çözümler ve öneriler bağlamında kilit hareket noktasının ne olması gerektiğini göstermektedir. Bu hareket noktasını FROEBEL'in sözleriyle ifade edersek "çocukların spontane oyun güdülerini düzenli davranışlara dönüştürmek okulöncesi ortamları için temel çerçeve olarak düşünülmelidir. Bu çerçeveyi dolduracak tablo ise; bildirimizin diğer kısımlarında vurgulamaya çalıştığımız yöntemlerle ortaya konabilir.

Bu kısımda, diğer bildirimlerde sunulacağı tahmin ettiğimiz önerileri tekrarlamaktan kaçınarak söyleyeceğimiz son sözler şunlar olabilir:

1. Türkiye her şeye rağmen okulöncesinde çok gecikmiş sayılmaz. İskandinav ülkelerinde bile okulöncesi eğitimin etkin bir yaygınlık kazanması 1972'den sonraları olmuştur. Açık hızla kapatılabilir. Yeterki açık; sadece rakamlarda ve fiziki kapasitelerde aranmasın. Konu çağdaş eğitim anlayışının ışığında bir yapılanma azmiyle ele alınsın.

2. Okulöncesi eğitim bu ilk kuruluş ve yapılanma aşamasında iken, onu takip edecek eğitim kademeleri bir "bütün" teşkil edecek şekilde ve özellikle ilköğretim

okulöncesi ile, ortaöğretim yükseköğretimle entegre olacak şekilde bir organik bağ oluşturulabilsin.

KAYNAKLAR

- AKARSU, Füsün. "Okulöncesi Eğitim ile Temeleğitim Arasındaki İlişki". Okulöncesi Eğitim ve Sorunları. Türk Eğitim Derneği Yayınları, 1983.
- BLYTHE, Alan. Primary Education in Europe: Aims and contents, in GALTON and BLYTHE, 1989.
- COUNCIL OF EUROPE. Innovation in Primary Education, Strasbourg, 1988.
- ENTWISLE, ALEXANDER, CADIGAN, PALLAS. Kindergarten Experience: Cognitive Effects or Socialiton in American Educational Research. Journal, Fall, vol 24, No: 3, 11: 337-364, 1987.
- GALTON, Maurice and BLYTHE, Alan (Eds). Handbook of Primary Education in Europe, Council of Europe, London, 1989.
- OECD. Schools and Quality, An International Report, 1988.
- RASSEKH, S. and VAIDEANU, G. The Contents of Education, Unesco, Paris, 1987.
- THOMAS, Norman. The aims of Primary Education in Member States of the Council of Europe in Galton and Blythe, 1989.
- VEDELER, Liv. "Okulöncesi Eğitimi ve İlköğretim Arasındaki İlişki", Çeviren Oğuzkan Ferhan, Eğitim ve Bilim Dergisi, Cilt 9, s. 43.